

DROGMONITOR

drogkutató
intézet

ÉLJ GYORSAN, HALJ MEG FIATALON!

A kábítószer-használat aspektusai a zenésztársadalomban

TÓTH ENIKŐ

Bevezetés

Múlt hónapban ötven éves korában tragikus hirtelenséggel elhunyt Taylor Hawkins a Foo Fighters zenekar dobosa. Hawkins halála előtt mellkasi fájdalomra panaszkodott, de mire a mentők kiértek bogotai szállodai szobájába, már nem tudtak rajta segíteni. Jelentések szerint a szervezetében opioidokat, marihuánát és másfajta drogokat is találtak, de a hatóságok nem fogalmaztak meg közvetlen összefüggést a szerhasználat és a halál oka közt (URL1). A zenésztársadalom és rajongói mély megrendüléssel osztoznak családjá és barátai fájdalmában.

Felmerül viszont a kérdés, hogy vajon az ilyen és a hozzá hasonlóan legendás zenei tehetségeknek miért lehet szüksége illegális pszichoaktív szerekre, mértéktelen alkoholfogyasztásra, vagy egyéb mentális betegségekre felírt gyógyszerekre? Sok világhírű ember él kábítószerekkel, hallunk küzdelmeikről, a szerhasználat életükre gyakorolt káros hatásairól, és ugyancsak sokszor állunk értetlenül és letörten az ezekkel összefüggésben álló halálesetek híréből értesülve.

A zenészek gyakran nagy árat fizetnek azért, hogy megoszthassák velünk művészetüket. Ahhoz, hogy nagyszerű dalok születhessenek, gyakran legmélyebb érzéseiket, lelki

sérüléseiket hozzák felszínre. Ezek amellet, hogy nagy hatást gyakorolnak a hallgatóságra és közel hozzák egymáshoz az embereket, az előadót újra és újra szembesítik fel nem dolgozott traumáikkal. A másik nehézség, hogy a népszerűség miatt folyamatosan egyre több és nagyobb elvárással találkoznak. A megfelelésre való törekvés, az újabb dalok írása, a turnék, a koncertek sokasága nagyon kimerítő, az eltávolodás az átlagos élettől és emberektől pedig egyre magányosabbá teszi őket (Gross & Musgrave, 2020).

Az állandó nyomás és stressz alatt dolgozó sztárok sokszor az alkohollal és egyéb kábítószerrel igyekeznek fenntartani a megfelelő teljesítményt, vagy éppen levezetni az ebből adódó feszültséget. Emellett gyakori az a feltételezés, hogy a kreatív emberek érzékenyebbek, hajlamosabbak a pszichológiai instabilitásra. Egy 2012-es tanulmányból – ami a rock- és popsztárok szerfogyasztó és kockázatvállaló magatartásával kapcsolatban álló halálozását vizsgálja a negatív gyermekkori tapasztalatokkal összefüggésben – kiderül, hogy a legtöbb zenész gyerekkora, akiknek halála közvetlenül a kábítószerhasználattal, vagy annak következményeivel áll összefüggésben, meglehetősen traumatikus, vagy bizonytalan volt, azaz több rizikótényező hatását hordozta magában (Bellis és mtsai., 2012).

Ezek a rizikótényezők a következők lehetnek:

- a korai gyermekkorban hiányzó vagy eltorzult szülő-gyermek kapcsolat,
- szeretetlen, rideg vagy brutális bánásmód,
- felbomlott (nem pusztán elvált) család, ennek következtében gyakori környezetváltás
- akut vagy a múltban átértzett erős pszichikai trauma.

„Ezek nyomán a gyermekek egy részében erősen ambivalens érzelmek alakulnak ki a szüleik iránt. Mindehhez járul az iskola vagy a szülő meg nem értő, el nem fogadó, túlfegyelmező, olykor kifejezetten megszegyenítő bánásmódja, ami az egyébként is rosszul alkalmazkodó gyermeket tovább löki a dezintegráció felé.” (Fodor & Sófi, 2015, 1844. o.)

Ahogy egy átlagos veszélyeztetett fiatal is keresi a hasonló társaságát, úgy a művészek is szeretnek magukhoz hasonló társaikhoz csatlakozni. A szubkultúrák kialakulását az a pszichológiai szükséglet magyarázza, hogy a fiatal számára speciális identitást és érzelmi védettséget biztosítanak, azaz pótolni látszanak egy olyan élményt, amihez saját családjukban nem sikerült hozzáférniük.

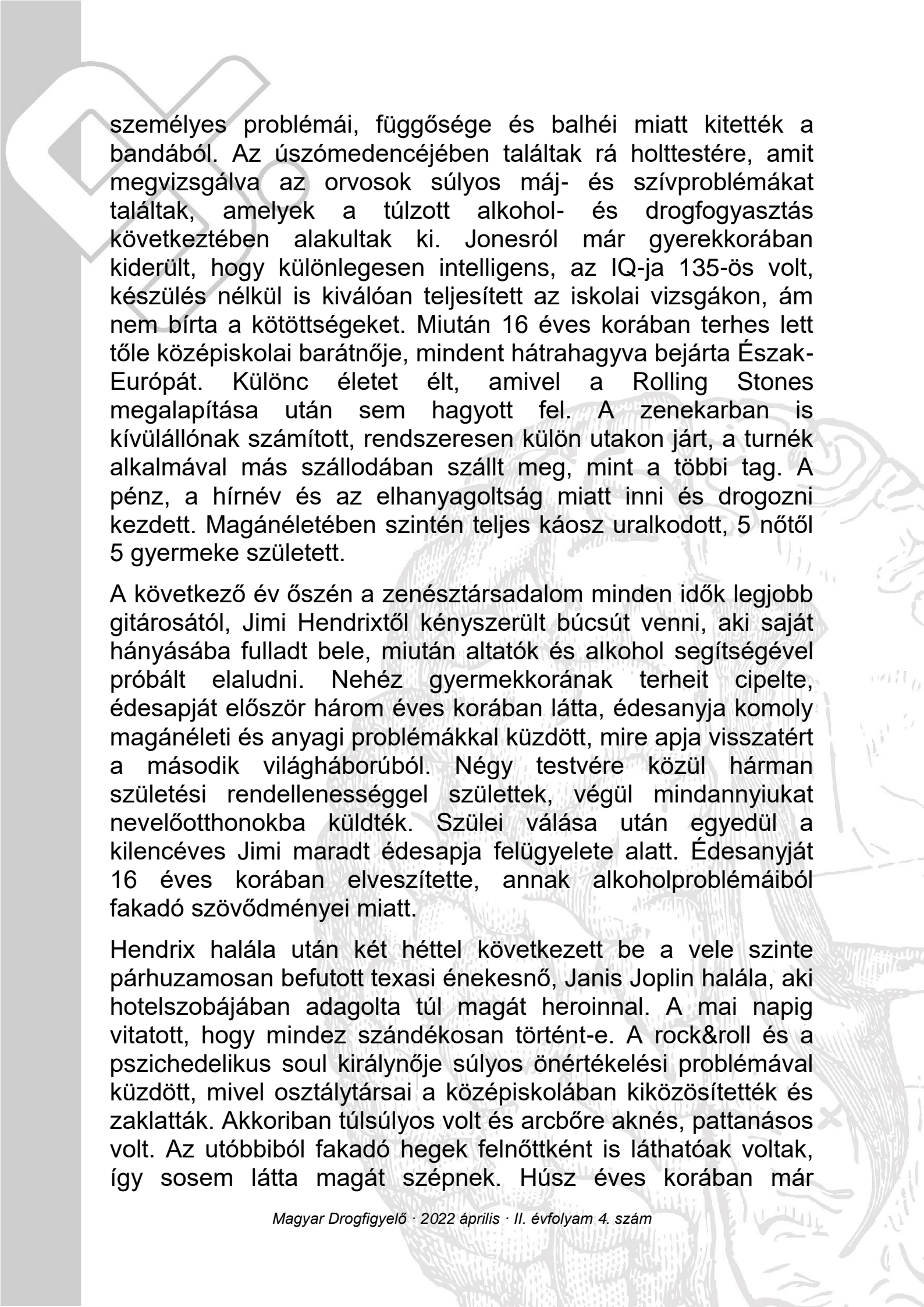
Az 1960-as évek Amerikájában sem volt ez másképp, ahol a szexuális forradalom, a feminizmus, a fekete jogi mozgalmak hódítottak teret. Ezzel párhuzamosan pedig egy nemzedék tiltakozott a vietnami háború ellen, polgárjogi és más baloldali jogokat követelve. Ebből a szubkultúrából nőtt ki a pszichedelikus rock műfaja, ami a szabadságot hirdette. A hippi mozgalom csúcsa az 1969-es Woodstock fesztivál volt, ahol többek között fellépett Jimi Hendrix és Janis Joplin a világszerte emlegetett és ismert, szinte már misztikusnak nevezhető csoport, a 27-esek klubjának két legendás képviselője.

A 27-esek klubja

Ennek a „klub”-nak a tagjai olyan népszerű zenészek, művészek, színészek és sportolók, akik 27 éves korukban haltak meg. Haláluk gyakran kábítószerrel és alkohollal hozható összefüggésbe, de vannak köztük, akik erőszakos eszközök, gyilkosság, öngyilkosság vagy közlekedéssel kapcsolatos balesetek következtében hunytak el. Ezen fiatal és tehetséges művészek életével és haláluknak körülményeivel többször foglalkoztak már zenei magazinok, folyóiratok és a napi sajtó. A témának több kiállítást, regényt, filmet és színpadi darabot szenteltek.

Az ikonikus klub „alapító tagja” Robert Johnson blueszenész volt, aki 1938-ban hunyt el. Halálának körülményei máig tisztázatlanok maradtak.

Őt követte a Rolling Stones alapítója, Brian Jones gitáros 1969. július 2-án. Ekkor már nem volt a zenekar tagja, mivel

személyes problémái, függősége és balhéi miatt kitették a bandából. Az úszómedencéjében találtak rá holttestére, amit megvizsgálva az orvosok súlyos máj- és szívproblémákat találtak, amelyek a túlzott alkohol- és drogfogyasztás következtében alakultak ki. Jonesról már gyerekkorában kiderült, hogy különlegesen intelligens, az IQ-ja 135-ös volt, készülés nélkül is kiválóan teljesített az iskolai vizsgákon, ám nem bírta a kötöttségeket. Miután 16 éves korában terhes lett tőle középiskolai barátnője, mindent hátrahagyva bejárta Észak-Európát. Különc életet élt, amivel a Rolling Stones megalapítása után sem hagyott fel. A zenekarban is kívülállónak számított, rendszeresen külön utakon járt, a turnék alkalmával más szállodában szállt meg, mint a többi tag. A pénz, a hírnév és az elhanyagoltság miatt inni és drogozni kezdett. Magánéletében szintén teljes káosz uralkodott, 5 nőtől 5 gyermeke született.

A következő év őszén a zenésztársadalom minden idők legjobb gitárosától, Jimi Hendrixtől kényszerült búcsút venni, aki saját hányásába fulladt bele, miután altatók és alkohol segítségével próbált elaludni. Nehéz gyermekkorának terheit cipelte, édesapját először három éves korában látta, édesanyja komoly magánéleti és anyagi problémákkal küzdött, mire apja visszatért a második világháborúból. Négy testvére közül hárman születési rendellenességgel születtek, végül mindannyiukat nevelőotthonokba küldték. Szülei válása után egyedül a kilencéves Jimi maradt édesapja felügyelete alatt. Édesanyját 16 éves korában elveszítette, annak alkoholproblémáiból fakadó szövődményei miatt.

Hendrix halála után két héttel következett be a vele szinte párhuzamosan befutott texasi énekesnő, Janis Joplin halála, aki hotelszobájában adagolta túl magát heroinnal. A mai napig vitatott, hogy mindez szándékosan történt-e. A rock&roll és a pszichedelikus soul királynője súlyos önértékelési problémával küzdött, mivel osztálytársai a középiskolában kiközösítették és zaklatták. Akkoriban túlsúlyos volt és arcbőre aknés, pattanásos volt. Az utóbbiból fakadó hegek felnőttként is láthatóak voltak, így sosem látta magát szépnek. Húsz éves korában már

kábítószerrel, drasztikusan lefogyott, ezért barátai hazavitték a szüleihez. Ezután pszichoterápiára járt. Halála után kiderült, hogy képtelen volt zenészi karrierjét drogok nélkül elképzelni, viszont a gondolat, hogy nem térhet vissza a zenéléshez megrémítette. Nem tudta elképzelni, hogy átlagos életet éljen.

Egy éven belül a harmadik legenda, aki 27 évesen életét vesztette - valószínűsíthetően a kábítószerekkel összefüggésben - a rendkívül spirituális Jim Morrison volt. Élete meghatározó epizódja volt, amikor átutazóban családjával szemtanúja volt egy csapat indián haláltusájának. Rokonai tagadják, hogy a helyzet olyan komoly lett volna, mint ahogy arról Morrison később újra és újra mesélt, de vitathatatlan, hogy a gyerekkori pszichére egy ilyen eset hatalmas bélyeget sűt. Ez az esemény megjelent dalaiban, verseiben, életvezetésében és spiritualitásában. A fiatal zenészt szülei katonai nevelésben részesítették, bár soha nem bántalmazták fizikálisan, de a fegyelmet lelki terrorral érték el nála és testvéreinél. Ez abból állt, hogy addig kiabáltak a gyerekekkel és szidalmazták őket, amíg sírva el nem ismerték hibáikat. Nem csoda tehát, hogy miután lediplomázott minden kapcsolatot megszakított velük. Ez idő tájt egy ideig „LSD-n és babkonzerven” élt egy barátjánál. Halálának körülményei a mai napig tisztázatlanok, de a legvalószínűbb feltevés, hogy a zenei karrierjével párhuzamosan kialakult alkohol és kábítószer-függőség végzett vele.

Amy Winehouse is a 27-esek klubjának tagja lett, mikor 2011-ben elhunyt. Az ő küzdelmeinek az alkohollal és drogokkal már közvetlenül is tanúi lehettünk. Számos videófelvétel látott napvilágot arról, hogy bódultan állt a közönség elé, verekedett, elfelejtette a dalszövegeket, vagy elesett a színpadon. Az újságok rendszeresen cikkeztek függőségéről és arról, hogy az elvonókúrákat sosem fejezte be, idő előtt otthagya őket, vagy megszökött róluk. Rendkívüli énekhangja hamar meghozta számára a hírnevet, de a kábítószerek egy idő után komoly akadályokat gördítettek elé, ellehetetlenítették munkáját. Láthattuk, hogy a függőség nem csak a halálának oka volt, hanem mindennapi szenvedésének és küzdelmeinek forrása is.

Realitás a mítosz mögött

A Wikipedia 27-esek klubjáról szóló bejegyzése 63 tagot említ, akik 27 évesen veszítették életüket, legalább egyharmaduk halál oka az alkohol-, vagy kábítószer-függőséggel hozható kapcsolatba (URL2). Általánosságban elmondható róluk, hogy kivételesen intenzív életet éltek, karrierjük magasra szárnyalt, de ez hatalmas nyomást, még több albumot, koncertet és bulit jelentett, ami testileg-lelkileg egyaránt megterhelte őket. Mivel lehetetlen folyamatosan a csúcson pörögni, pláne alkohol és drogok segítségével, így nem meglepő, hogy a kimerültség - az alvászavarok és az állandó éjszakázás miatt - magával hozta a depressziót, a szorongást és a kiégettség érzését, valamint a szerfogyasztásból adódóan az elvonási tüneteket, vagy éppen a túladagolást.

Szintén ok a kifejezett rock 'n' roll életmód folytatása is, amit gyakran a túlzásokkal társítanak, melynek része a mértéktelen ivás és az illegális pszichoaktív szerek fogyasztása. Ezek az attitűdök is nagymértékben növelik a balesetből vagy túladagolásból eredő halálozás kockázatát, de van-e konkrét oka annak, amiért ezek a halálesetek pont 27 éves korukban következnek be? – tette fel a kérdést egy ausztrál tanulmány (Wolkewitz és mtsai., 2011).

Az egyik magyarázat az lehet, hogy a zenészek gyakran húszas éveik elején válnak híressé, és kockázatvállalásuk négy-öt évvel később tetőzik. Egy másik magyarázat, hogy a 27 klubhoz való csatlakozás vonzóvá vált azon zenészek számára, akik híresebbek akarnak lenni (akár tudatosan, akár tudat alatt), és ezért kockázatos viselkedésük ebben a korban éri el a csúcst, vagy akár öngyilkosságot is elkövetnek 27 évesen. Alternatív magyarázat az is, hogy a 27-esek klubja véletlenül létezik, mivel mindössze csak annyiról van szó, hogy az emberek jobban összpontosítanak arra, amivel hipotézisüket (a legendák 27 éves korban halnak) alátámaszthatják és más ezt

cáfoló adatot/tényt figyelmen kívül hagynak (Wolkewitz és mtsai., 2011).

A tanulmány eredményei azt mutatják, hogy nincs kiugró halálozási arány a 27 éves, veszélyeztetett (28 éves kor előtt szóló albumot megjelentetett) korcsoport tagjai között. 522 zenész közül csak 3 halt meg 27 évesen, ami 100 főre vetítve 0,57-es arányszámot mutat. A felmérésből mindössze annyi derült ki, hogy a zenészek jellemzően fiatalon (negyven éves koruk előtt) halnak meg. Tény, hogy napjainkban az önpusztító rock&roll életérzés kezd háttérbe vonulni és az orvostudomány egyre hatékonyabban tudja kezelni a túladagolós eseteket, így ezzel párhuzamosan a zenészek is tovább élnek, mint a hetvenes években.

Összegzés

A rock- és popsztárok esetében a liverpool-i tanulmány is összefüggést talált a káros gyermekkori tapasztalatok és a szerhasználattal összefüggő halálozás közt. Ez önmagában nem kirívó eredmény, hiszen ez a jelenség ugyanúgy megjelenhet egy hétköznapi ember életében is. Fontos különbség azonban, hogy a zenészi karrier sokszor egyfajta megküzdési stratégiaként van jelen a művészek életében, ami kiútnak tűnik a bántalmazó, diszfunkcionális családi környezetből, amellet, hogy a sztárok ezáltal szinte korlátlan erőforrásokra tesznek szert (szabadság, pénz, szociális kapcsolatok). Jellemzően ezeknek az erőforrásoknak a használata ahelyett, hogy a kedvezőtlen gyermekkori tapasztalatok hatásainak megszüntetésére, feldolgozására irányulna, inkább táplálja az ezekből fakadó kockázatvállaló magatartásra való hajlamot (Bellis és mtsai., 2012).

A kábítószer-függőség kialakulásában résztvevő főbb rizikótényezőkként a következő elemeket szokták megjelölni: genetikai-, pszichológiai tényezők, gyermekkori és serdülőkori pszichés zavarok, iskolai kudarcok/bántalmazás, lakóhely, korai dohányzás és alkoholfogyasztás, kortárshatás, kulturális (társadalom viszonya a szerhasználathoz) hatás,

személyiségzavarok, pszichopatológias kórképek és a legtöbb aspektusból ható tényező a negatív családi közeg (Fodor & Sófi, 2015). A mai prevenció munkában viszont kiemelt szerepet kap az úgynevezett protektív elemek jelenlétének vizsgálata. Egy-egy ilyen védőtényező jelenléte ellensúlyozhatja és gátolhatja akár több rizikótényező hatását is. Ezek lehetnek például a tiszta, átlátható, méltányos szabályrendszer akár a családban, akár az iskolában; az önismeret fejlesztése; pszichoterápiás lehetőségek igénybevétele; egy szenvedélyesen űzött hobbi, vagy sport; az érintett személy erősségeinek felismerése és használata; pozitív közös értékrenddel rendelkező kortárs közeg; a fiatalok megfelelő informálása a szerekről és azok hatásairól; a meleg, elfogadó családi környezet és a vallás.

A fent említett tanulmány mindezzel összefüggésben kitér arra is, hogy a függőség halálos kimenetelének valószínűsége kétszerese a szólókarriert folytató énekesek körében - a zenekarban játszó zenészekhez képest. Tehát ebben az esetben is jól érzékelhető a zenekari tagok, mint sors- és kortársak protektív támogatása (Bellis és mtsai., 2012).

De hogyan érinti mindez a hétköznapi embert?

Egyrészt az egyén számára elengedhetetlenül fontos felismerni, tudatosítani és feldolgozni a fiatalkori traumákat, még akkor is, ha sokszor úgy tűnik, hogy már nincsenek hatással az életünkre. Másrészt pedig érdemes figyelni a fiatalokra, akik milliói vágnak arra, hogy ikonjaikhoz hasonló életet élhessenek, beleértve akár az örült bulikat, a kockázatvállaló magatartást és a kábítószer-használatot. Mindezt sokszor a siker és a csillogás velejárójaként értelmezik, és nem ismerik fel a mögöttük húzódó nehéz sorsokat és a feldolgozatlan problémák sokaságát. Az erről való tiszta és őszinte kommunikáció fontos lépése az értő, kellően kritikusan gondolkodó generáció nevelésének, nem beszélve arról, hogy az ilyen beszélgetések segítik a bizalmi légkör megteremtését mind a családban, mind pedig az iskolában.

Források

URL1: <https://www.bbc.com/news/entertainment-arts-60890202>

Gross, S. A. & Musgrave, G. (2020). Can Music Make You Sick? - Measuring the price of musical ambition.

Bellis, M. A., Hughes, K., Sharples, O., (2012). Dying to be famous: retrospective cohort study of rock and pop star mortality and its association with adverse childhood experiences. *BMJ Open* 2. doi: 10.1136/bmjopen-2012-002089

Fodor M., Sófi Gy., (2015). Ifjúsági drog karrier veszélyei. *Orvosi hetilap* 156(46), 1843-1846. <https://doi.org/10.1556/650.2015.30284>

URL2: https://en.wikipedia.org/wiki/27_Club

Wolkewitz M., Allignol A., Graves N., Barnett A. G., (2011). Is 27 really a dangerous age for famous musicians? Retrospective cohort study *BMJ Open* 343. doi:10.1136/bmj.d7799

A kép forrása: <https://mediterranean.observer/6-incredible-street-art-pieces-in-tel-aviv-israel/>